

מאיר, סלי (1882-1950)

(Saly Mayer). מנהיג יהודי שווייצי. מ' עסק בייצור תחרה, ובשנות ה-30 פרש מעבודתו. ב-1921 נבחר מ' לנציג המפלגה הליברלית הדמוקרטית בעיר הולדתו זנקט גלן (st. Gallen) ועד 1933 עסק בענייני הכספים של מינהל העירייה. הוא היה פעיל בקהילה היהודית של זנקט גלן, יסד ארגון סעד מודרני והיה למזכיר הפדרציה השווייצית של הקהילות היהודיות (SIG; Schweizer Israelitische Gemeindebund), מ-1936 עד סוף 1942 היה מ' נשיא ההתאחדות.

בעת כהונתו הצטרפה הפדרציה השווייצית ל'קונגרס היהודי העולמי' והשתתפה באופן פעיל במשא-ומתן על תוכנית החלוקה של ארץ-ישראל ב-1937. בעקבות סיפוחה של אוסטריה לגרמניה ב-1938 הגיע לשווייץ זרם של 3,000-4,000 פליטים יהודים ומ' נשא ונתן על קבלתם עם ד"ר היינריך רותמונד, ראש משטרת הזרים.

עזרה מה'ג'וינט' איפשרה לפדרציה השווייצית של הקהילות היהודיות לדאוג לפליטים שמספרם גדל והלך, דבר שהניע את מ' לקשור קשרים הדוקים עם הג'וינט, וב-1940 מונה לנציג הארגון בשווייץ, תפקיד שמלא בלא לקבל שכר. ב-1942 נאלץ מ' להתפטר מנשיאות הפדרציה השווייצית, במידת מה בעקבות ביקורת על שבעת שנשא ונתן בעניין קבלת הפליטים בשווייץ לא עורר מחאה ציבורית נגד מדיניות ההגבלות המחמירה של הממשלה.

תחילה עמדו לרשותו של מ' לסיוע ליהודים סכומים זעומים: 6,370 דולר ב-1940 וכ-3,030 דולר ב-1941. תפקידו העיקרי היה לקבל מידע מכול רחבי אירופה הכבושה, להעבירו למשרד האירופי של הג'וינט בליסבון ולדאוג לפליטים בשווייץ. עם הצטרפותה של ארצות-הברית למלחמה ב-1941 השתנה תפקידו של מ'. כדי לעקוף את ההגבלות שהטילה ממשלת ארצות-הברית על העברת כספים לאירופה הכבושה, הציע מ' שכספים ישלחו לתמוך בפליטים היהודים בשווייץ, וסכום מקביל מיהודי שווייץ, שלא יהיה דרוש לקיומם של הפליטים, ישלח לאירופה הנאצית. ב-1942 קיבל מ' 235,000 דולר ו-1,588,000 ב-1943. מאביב 1942 עד סתיו 1943 לא נתקבלו כספים, מכיוון שהשווייצים סירבו לקבל בארצם דולרים למטרות צדקה מומרים לפרנקים שווייציים. הסכומים הללו נתקבלו בראשית 1942, לפני החלת התקנה החדשה, ובסוף 1943, אחרי ביטולה. ואולם, למרות ההסדרים למען הפליטים בשווייץ, שמספרם הלך וגדל עד שב-1944 הגיע ל-25,000, נדרש חלק ניכר מהכספים לקיומם. ב-1942/43 היה לרשותו של מ' סכום של 1,127,515 דולר להוצאות מחוץ לשווייץ. ב-1944 קיבל מ' 6,467,000 דולר ומינואר עד מאי 1945 עוד 4,600,000 דולר. ב-1944 צריך היה מ' להוציא בשווייץ 1,913,000 דולר ובחודשים הראשונים של 1945 עוד מיליון דולר, כך שלמעשה עמדו לרשותו 4.5 מיליוני דולר להוצאות באירופה בתקופה של 17 חודש. סכום זה היה גדול יותר מן הסכום שעמד לפני-כן לרשותו, והוא

נשלח בעיקר להונגריה, לרומניה, לצרפת ולשנגהאי. ואולם, לא היה די בסכום ההוא, והכסף שנשלח לכול מדינה היה פחות מהדרוש להצלת נפשות. למרות זאת קיבל מ' חלק גדול יותר מסך כול תקציב הג'וינט. ב-1944 – 42% (אותה שנה הצליח הג'וינט לגייס מיהדות ארצות-הברית רק 15,216,000 דולר).

בקיץ 1942 קיבל מ' פנייה מאת מנהיגי המחתרת היהודית בסלובקיה (קבוצת עבודה) בבקשה לדאוג לדמי כופר כדי להציל חיי יהודים, ואחר-כך, בנובמבר-דצמבר, החל בסלובקיה משא-ומתן על תשלום כופר גדול יותר ('תכנית אירופה') שהיתה אמורה להציל מגירושים יהודים במערב אירופה ובדרום-מזרחה. תחילה ראה מ' בהצעות הללו דרישות סחטניות, אך באביב 1943 שינה דעתו וניסה לגייס את הכספים. משרד הג'וינט בליסבון סירב לקבל את דעתו, אך למרות זאת שלח מ' לברטיסלווה, באורח בלתי חוקי, כסף שווייצי באמצעות 'החלוץ' וביקש מן הסוכנות היהודית לשלוח כסף מקושטא לסלובקיה. ב-1944, לאחר כשלון שליחות יואל ברנד ובנדי גרוס מהונגריה לקושטא (הצעת 'משאיות תמורת דם') הציע רז'ה ישראל קסטנר, שמ' ישא ויתן עם הנאצים בעניין כופר ליהודי הונגריה. השלטונות האמריקנים אמרו למ' שעליו לשאת ולתת עם הנאצים, אך לא להציע להם כסף או סחורות, וכן עליו לדווח על צעדיו לנציגות ארצות-הברית. השווייצים נתנו לו הוראות דומות ואסרו על הנאצים להיכנס לשטח שווייץ. הג'וינט הודיע למ' כי לא יופיע בשיחות כנציגו. למרות זאת ניהל מ' בין 21 באוגוסט 1944 ל-5 בפברואר 1945 משא-ומתן עם ס"ס אוברשטורמבנפירר קורט בכר הנאצי ונציגיו. גם קסטנר השתתף ברוב הפגישות. במהלך המשא-ומתן המיומן נתקבלו הוראות של הינריך הימלר לנטוש את התוכניות לגירוש יהודי בודפשט, ומ' הצליח לארגן פגישה בין בכר ובין נציג ה'ועד לעניני פליטים' האמריקני בשווייץ, רוזוול מקללנד. הפגישה נערכה ב-5 בנובמבר 1944. כדי להרגיע את הנאצים ולדאוג להמשך המשא-ומתן, דאג מ', בניגוד להוראות שקיבל, לשלוח לנאצים כמה טרקטורים.

אחרי המלחמה הואשם מ' בכך שלא ניהל את השיחות בתיאום עם גופים יהודיים אחרים, ולא התעקש די הצורך על דרישות היהודים. היהודים מהונגריה שהשתתפו במשא-ומתן האשימוהו על שלא שלח את הכסף והסחורות שדרשו הנאצים. נראה שאין יסוד רב להאשמות.

אחרי המלחמה, כאשר ביקשוהו בכר ונאצים אחרים לסייע להם להימלט מעונש בבית-דין צבאי אמריקני, התחמק מ' מהם. מ' הוסיף להיות הקשר בין הג'וינט ובין מרכז אירופה, ומיד אחרי השחרור שלח חבילות מזון לדכאו ולמקומות אחרים בדרום גרמניה. הוא גם פעל, לא תמיד בהצלחה, בשיקומן של ועדות הג'וינט בהונגריה וברומניה.